

החזית השלישית

הפרות חוק ואלימות מתנחלים, לצד קביעת עובדות בשטח C של הגדה המערבית מאז

ה 7 לאוקטובר

צוות מעקב התנחלויות, שלום עכשיו, 2/11/23

בשעה שמדינת ישראל נמצאת במלחמה בחזית בדרום ובצפון, עם התקפות טילים על העורף ועשרות אלפי ישראלים שפוננו מבתיהם בצפון ובדרום, קבוצת מתנחלים קטנה ואלימה גוררת את צה"ל לפעילות מיותרת ומכבידה, והיא אף עלולה להביא להתלקחות חזית נוספת בגדה המערבית ולא לפי את צה"ל להתמודד עם איומים בטחוניים קשים ומורכבים

בארבעת השבועות הראשונים מפרוץ המלחמה ב-7 באוקטובר, חלה [עליה חדה באלימות מתנחלים](#) כלפי פלסטינים בגדה המערבית. בחסות המלחמה, קבוצה קטנה של מתנחלים אלימים מקיימת מבצע מאורגן לגירוש קהילות פלסטיניות המתגוררות באזור C באמצעות התקפות מאורגנות, איומים והפחדות, פגיעה ברכוש ואף פגיעות בגוף, בעיקר בדרום הר חברון ובבקעת הירדן. חלק מהמעשים נעשים על ידי מתנחלים לבושים במדי צה"ל, חלקם גויסו למילואים להגנת ההתנחלויות בעקבות המלחמה.

מלבד ההתקפות על קהילות פלסטיניות ישנה גם התארגנות של מתנחלים, שקיבלה את [תמיכת ראשי המתנחלים](#), למנוע מפלסטינים למסוק את זיתיהם. לצד [קמפיין בדרישה](#) שצה"ל יאסור על מסיק, יוצאים מתנחלים באופן מאורגן לגרש מוסקים פלסטינים באיומים [ובאלימות](#). פעולות אלו הביאו לבריחה של קרוב ל-[600 פלסטינים מ-13 קהילות](#) שנאלצו לנטוש את בתיהם מפחד מהתקפות מתנחלים. מאז המלחמה נהרגו בגדה המערבית מעל מאה פלסטינים, חלק מהם מאש מתנחלים. לצד האלימות, אנו עדים לקמת מאחזים חדשים ופריצת דרכים בחסות המלחמה.

לפי הערכת שלום עכשיו, רוב ההתקפות מגיעות מקבוצת מאחזים אלימים במיוחד, וייתכן כי טיפול נקודתי במאחזים הלא חוקיים הללו יכול להביא להרגעה בהתקפות. כדי למנוע התלקחות יש להגביר את פעולות אכיפת החוק כלפי מתנחלים אלימים, כדי לעצור וכדי לייצר הרתעה. לצד זה אסור לתת למתנחלים אלימים נשק ומדים לביצוע מעשי אלימות כלפי פלסטינים. יש לנקוט צעדים משמעותיים ולשחרר ממילואים כל חייל שנוהג באלימות ובניגוד להוראות הצבא.

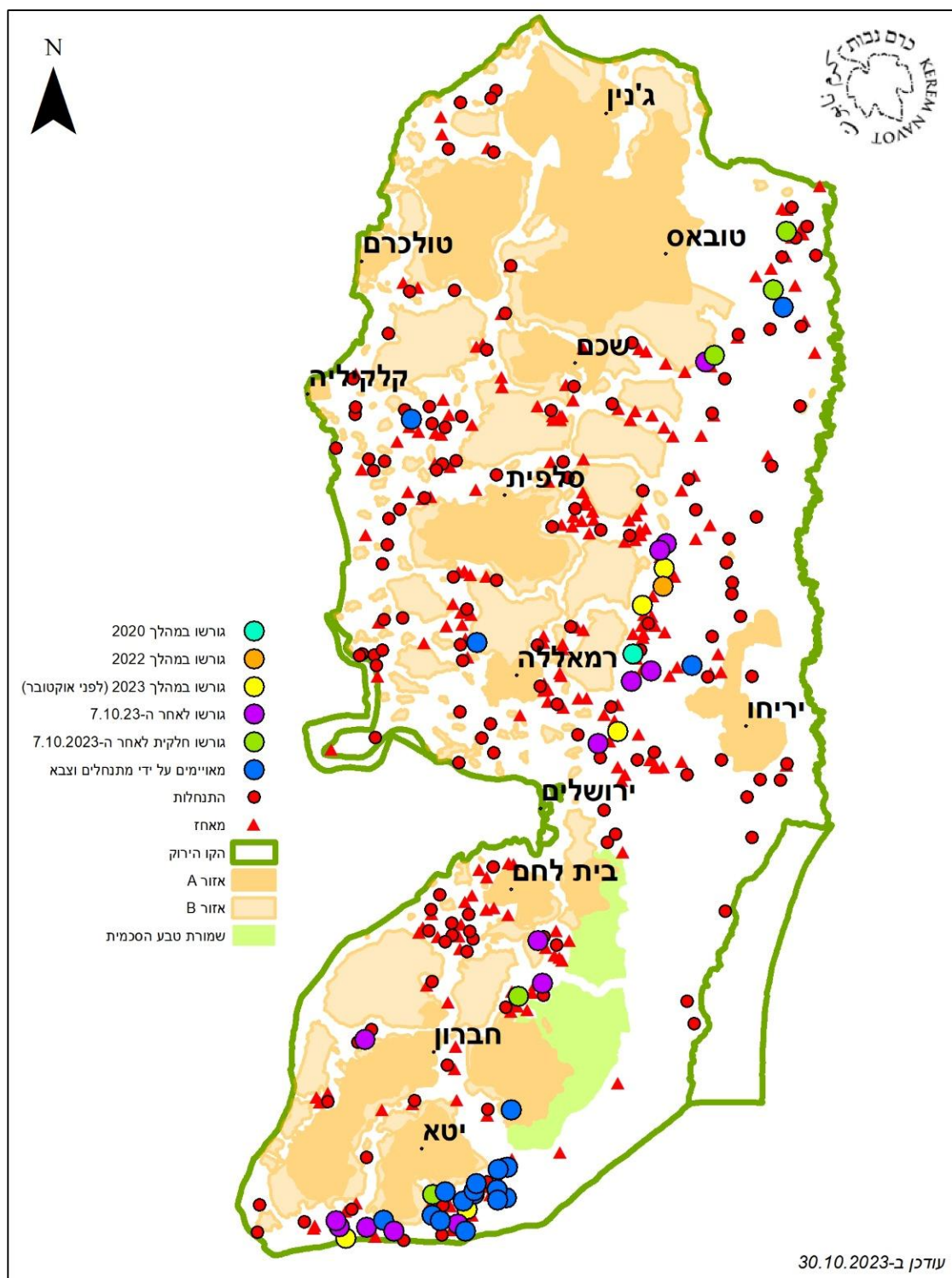
הגדה המערבית מאז 7 באוקטובר

הטבח בעוטף עזה ב-7 באוקטובר השליך מיד על הנעשה בגדה המערבית. מחשש להתקפות דומות מצד פלסטינים נגד התנחלויות, נקט צה"ל בשורה של צעדים שנועדו להגן על בטחון המתנחלים ולמנוע התלקחות בגדה:

1. סגירה של מאות צירי תנועה המחברים בין הערים והכפרים הפלסטינים לכבישים הראשיים בשטחי הגדה. היציאות והכניסות ליישובים פלסטינים רבים נחסמו ע"י צה"ל בחסימות עפר ושערי ברזל. כך למשל כביש 60, כביש האורך המרכזי המחבר בין דרום הגדה לצפונה, כמעט וסגור לתנועת פלסטינים.
 2. תגבור ההגנה על ההתנחלויות ע"י גיוס חיילי מילואים, חלקם תושבי ההתנחלויות עצמן, לשמירה ואבטחה של ההתנחלויות. חלוקת אלפי כלי נשק למתנחלים.
 3. מניעת כניסת עובדים פלסטינים לעבודה בישראל ובכל ההתנחלויות לרבות אזורי התעשיה. יש לציין כי עד 7 באוקטובר הועסקו כ-150 אלף פלסטינים בישראל ובהתנחלויות והם היוו כ-20% מכוח העבודה הפלסטיני בגדה המערבית.
- משמעות הדבר היא שמאז 7 באוקטובר הפלסטינים נמצאים כמעט בסגר מוחלט בתוך יישוביהם או בתחום שטחי A ו-B ויכולתם להמשיך בשגרת חיים, לצאת לעבודה או ללימודים לקניות או לטיפול רפואי נפגעה קשות. בפועל, מזה כארבעה שבועות הנוכחות הפלסטינית בשטחי C המהווים כ-60% מהגדה המערבית, הצטמצמה באופן משמעותי. יציאה מתחומי היישובים הפלסטינים במקרים רבים יכולה להיעשות רק רגלית (לא ברכב) והיא כרוכה בסיכון גדול מפני אלימות מתנחלים.

אלימות מתנחלים וגירוש פלסטינים

- מאז 7 באוקטובר חלה עליה חדה בהיקף ובחומרה של אלימות מתנחלים כלפי פלסטינים (מ-2-3 תקריות ביום לכ-7 תקריות אלימות ביום).
1. **איומים והתקפות על קהילות פלסטיניות בשטח C** - תקיפות ואיומים על קהילות פלסטיניות באזור C, בעיקר בדרום הר חברון ובבקעת הירדן, מתקיימות באופן יומיומי מאז 7 באוקטובר. קרוב ל-600 פלסטינים מ-13 קהילות שונות כבר ברחו מבתיהם בגלל לחץ מתנחלים מאז 7 באוקטובר ועוד עשרות קהילות נמצאות תחת התקפות ואיומים. לתיעוד ההתקפות והקהילות ראו אתר בצלם, וכן באתר משרד האו"ם לתיאום עניינים הומניטריים (Ocha).

שלום עכשיו | سلام الان | PEACE NOW

2. **התגרויות ותקריות ירי** – עוד לפני 7 באוקטובר היתה תופעה של קבוצות מתנחלים שיוצאות לכפר פלסטיני להתגרות בתושבים, לזרוק אבנים ולפגוע ברכוש. במקרים רבים, הדבר מביא לעימות ישיר עם פלסטינים שיוצאים כדי לנסות להגן על רכושם ולסלק את המתנחלים. חיילי צה"ל שנקראים לזירה מגינים על המתנחלים מפני הפלסטינים תוך שימוש באמצעים לפיזור הפגנות ולעיתים גם באש חיה. מאז 7 באוקטובר התרבו התקריות וחלה עליה בשימוש באש חיה. בכמה מקרים תועדו מתנחלים יורים אש חיה כלפי פלסטינים ואף כלפי פעילים ישראלים שבאו ללוות פלסטינים בדרום הר חברון. לעתים קשה לדעת אם הפגיעה היא מירי צה"ל או מירי מתנחלים.
- שלושה אירועי ירי חמורים ביותר היו הרג ארבעה פלסטינים בכפר קוסרא כתוצאה מעימותים עם מתנחלים שבאו מכיוון המאחז אש קודש, ירי בפלסטיני בכפר טוואני על ידי מתנחל שהגיע מכיוון המאחז חוות מעון, והרג מוסק פלסטיני בכפר א-סוואיה על ידי מתנחל שהגיע מכיוון התנחלות רחלים.
- בחלק מהמקרים חיילי צה"ל לא נמצאים בשטח ולא מגינים על הפלסטינים, ובחלק מהמקרים, החיילים נמצאים אך הם לא מונעים את הירי של המתנחלים, ואף יורים בעצמם אמצעי פיזור הפגנות ואף אש חיה.
3. **מניעת מסיק** – מאז 7 באוקטובר פתחו מתנחלים בקמפיין בדרישה למנוע את המסיק בתואנה כי המסיק בקרבת התנחלויות מהווה סכנה בטחונית, וכי המוסקים אוספים מודיעין על ההתנחלויות בחסות המסיק. המתנחלים מתריאים ברשתות החברתיות על נוכחות מוסקים במקום מסוים ודורשים מהצבא לסקלם. במקרים מסויימים, המתנחלים עצמם יוצאים מהרכבים ומגרשים את המוסקים.

הפרעה לפעילות צה"ל וקביעת עובדות בשטח ע"י מתנחלים

מאז ומתמיד הפעילו מתנחלים לחצים על צה"ל ועל הדרג המדיני לפעול בהתאם לתפיסתם הפוליטית והביטחונית. לא אחת מתנחלים הרשו לעצמם לקבוע עובדות בשטח בניגוד להוראות הצבא והחוק (כמו למשל בהקמת מאחזים וכיו"ב). ואכן, מאז 7 באוקטובר בחסות המלחמה החלו מתנחלים בפעילות אינטנסיבית של פריצת [דרכים](#), הקמת מאחזים והשתלטות על שטחים חדשים.

פריצת דרך למאחז החדש בגבולות הכפר בית עווא, אזור חברון

לצד פעולות אלו ניכרת תופעה של התערבות מתנחלים לא רק במהלכים פוליטיים אלא גם בפעולות בטחוניות וטקטיות של צה"ל. מתנחלים לא מסתפקים בניסיונות להשפיע על החלטות הצבא, דרך הדרג המדיני ודרך מפקדי הגזרות בשטח, אלא החלו לקבוע עובדות בטחוניות בשטח בניגוד לעמדת הצבא. לדוגמא:

1. ב-18 באוקטובר בערב הבחינו מתנחלים במשאית פלסטינית המובילה רכב משוריין של הרשות הפלסטינית על כביש 60. הם החליטו למנוע את העברת השיריונית והתארגנו במהירות לחסום את הכביש [ועצרו את המשאית](#) סמוך להתנחלות עלי. כוחות צה"ל שהגיעו למקום נאלצו בלחץ המתנחלים להחזיר את המשוריין לבית אל ובהמשך לרמאללה. המשוריין נועד לחזק את כוחות הביטחון של הרשות הפלסטינית בצפון הגדה. מבחינת ישראל חיזוק כוחות הביטחון הפלסטינים משמעותו חיזוק הביטחון של ישראל. בפועל המתנחלים סיכלו את מדיניות הביטחון של ישראל.
2. באותו היום ממזרח לבית לחם, הצבא החליט להסיר מחסום בכניסה לכפר הפלסטיני ראשאידה הנמצא ליד ההתנחלות מעלה עמוס. מתנחלים שהגיעו למקום מנעו את פתיחת הציר ומנעו ממכוניות פלסטיניות לעבור. בסופו של דבר הכביש נותר סגור לפי דרישת המתנחלים.

3. בתאריך 12.10.23 התקיימה הלוויה של ארבעת ההרוגים מהכפר קוסרא. לפי דיווחים, מסע ההלוויה שיצא מבית החולים בסלפית לכיוון הכפר קוסרא היה מתואם ומאושר ע"י צה"ל. מתנחלים מהאזור התארגנו למנוע את ההלוויה וסמוך להתנחלות עלי חסמו את הכביש. במקום התפתחו עימותים שבמהלכם נהרגו אב ובנו מתושבי קוסרא, שנורו ככל הנראה במכוניותם (לא ידוע אם ע"י מתנחלים או ע"י הצבא). בסופו של דבר ההלוויה לא הצליחה להגיע לקוסרא.
4. מח"ט גזרת בית לחם החליט להעביר את אחד ממפקדי הפלוגה מתפקידו ככל הנראה, לאחר שהנ"ל היה מעורב בתגובה לא מידתית וסבירה נגד פלסטינים. מתנחלים מהאזור, בעיקר מההתנחלות תקוע, התארגנו במחאה על החלטת המח"ט. ההתארגנות נקטעה בראשיתה בעיקר בזכות ההבנה של המח"ט המודח שהביקורת של התושבים כנגד המח"ט של הגזרה, מחלישה את ביטחונם והודיע שהוא מקבל עליו את הדין. המתנחלים לעומת זאת, לא ראו קושי ברצונם לאכוף מי ישרת היכן וכיצד יש להגיב כנגד לאלימות הפלסטינים או האם תפקידם להתערב בהחלטות כוח האדם של המפקד בשטח.
- פעולות אלו של מתנחלים, לא רק מפריעות לצה"ל במשימותיו הרבות ומסיטות כוחות לארועים שיוזמים מתנחלים, אלא גם פוגעים ביכולתו של צה"ל לקבוע ולממש את החלטות מבצעיות וביטחוניות. כלומר, מיעוט קטן של אזרחים, בעלי אידיאולוגיה קיצונית, מכתיבים לצה"ל את מדיניות הביטחון בגדה המערבית ומפריעים לו במשימת ההגנה על ההתנחלויות ועל ישראל.

טשטוש הגבולות בין צה"ל למתנחלים – חימוש וגיוס מתנחלים

1. **חלוקת כלי נשק -** מיד עם פרוץ המלחמה החל צה"ל במבצע של **חלוקת כלי נשק** למתנחלים. עד כה חולקו אלפי כלי נשק [למתנחלים](#). ראש מועצת שומרון התגאה בכך שהוא רכש מאות כלי נשק מתרומות מחו"ל והוא [חילק](#) אותם לתושבים בתיאום עם צה"ל. בנוסף, משטרת ישראל החליטה מאז תחילת המלחמה על [הקלות משמעותיות](#) בהענקת רישיון לנשק, כך שאנשים שבעבר לא היו רשאים לשאת נשק יוכלו לקבל לרשותם נשק, במיוחד אם הם תושבי התנחלויות.
- במתיחות הקיימת בגדה, ריבוי נשקים בידי אנשים, ובפרט כאלה ללא ניסיון בעימותים מלחמתיים או כאלה בעלי אידיאולוגיה קיצונית שתומכים בגירוש ובתקיפה של פלסטינים, עלול להביל ללחיצה מהירה על ההדק ולטעויות העלולות לעלות בחיי אדם.
2. **גיוס מילואים -** בימים רגילים מופעלות בהתנחלויות כיתות כוננות שמורכבות מתושבי ההתנחלות ורכזו בטחון (רבש"צ) שמאומנים וממומנים ע"י הצבא, והם נועדו לתת מענה ראשוני בעת התקפה על ההתנחלות. מאז 7 באוקטובר נדרש תיגבור משמעותי בשמירה על ההתנחלויות לאור העליה במתיחות, לצד העובדה שרבים מחברי כיתות הכוננות גויסו למילואים ביחידותיהם.
- במסגרת הגברת האבטחה והשמירה בהתנחלויות החל צה"ל בגיוס חיילי מילואים, רבים מהם תושבי ההתנחלויות עצמם, לעסוק באבטחה השוטפת של ההתנחלויות. חיילי מילואים, ללא קשר לדעותיהם הפוליטיות, מחויבים לפקודות הצבא, אולם כפי שראינו, ישנם מקרים שמתנחלים במדי צבא מגיעים לקהילות פלסטיניות ומשתתפים באיומים ובתקיפת התושבים. במקרים כאלה אין

לדעת אם הם עושים זאת בפקודת הצבא או על דעת עצמם, או אם הם אולי בכלל אזרחים שלובשים מדי צבא בלי להיות מחויילים (לכל בוגר צבא ישראלי יש מדים בבית). בכך נפגעת ההפרדה בין צה"ל, האמון על ביטחונם של כלל תושבי הגדה המערבית ושוקל שאלות בטחוניות רחבות, לבין האזרחים המתנחלים שחלק מהם מונעים מאידיאולוגיה קיצונית ומשתמשים בכוח הנשק שבידיהם למימוש מטרות פוליטיות של גירוש ונישול פלסטינים מהסביבה.

מוקדי האלימות – טיפול במאחזים אלימים במיוחד

לצד כל האמור לעיל, חשוב לציין כי הרוב המוחלט של המתנחלים בגדה המערבית אינם מעורבים באלימות כלפי הפלסטינים. ניתן לזהות את מוקדי האלימות באזורים מסויימים בגדה המערבית ובמאחזים ספציפיים שמהם יוצאות רוב התקיפות כלפי פלסטינים. ניתן להעריך שגם על רקע העליה במקרי האלימות מאז המלחמה בעזה, עדיין רוב האלימות מקורה במספר מצומצם של מאחזים וממוקדת באזורים מסויימים.

מוקדי אלימות מרכזיים:

1. דרום הר חברון: מאחזים חוות מעון, מצפה יאיר, חוות מיתרים.
 2. אזור שכם: יצהר ומאחזיה, חוות רונן, חומש.
 3. ממזרח לרמאללה: המאחזים שסביב ההתנחלות כוכב השחר, חוות נריה, החווה של מיכה.
 4. מדרום לשכם: מאחזי שילה (במיוחד אש קודש), מלאכי השלום.
 5. אזורים נוספים: המאחזים בבקעת הירדן, מאחזי נחל קנה ועוד.
- אלו מוקדי האלימות המרכזיים ששלום עכשיו מזהה, וצה"ל יודע בוודאי לזהות באופן מיטבי את המוקדים המרכזיים והחשובים.

אתגר האלימות של מתנחלים הוא אתגר גדול וקשה הניצב בפני צה"ל ומשטרת ישראל. יחד עם זאת, ייתכן שריכוז מאמץ במוקדי האלימות, ובפרט במאחזים הלא חוקיים שמהם יוצאים רבים ממקרי האלימות, יביאו לירידה משמעותית באלימות. שלושה כיווני פעולה יכולים לסייע:

1. **פינוי מאחזים אלימים** - חשוב להזכיר שכל המאחזים אינם חוקיים ויש לפנותם, במיוחד כאשר הם מהווים מוקד לאלימות ופגיעה בפלסטינים ובפעילות הבטחונית של צה"ל. חלק מהמאחזים הינם חוות חקלאיות שבהם מתגוררים מתנחלים בודדים בלבד שלא קשה לפנותם.
2. **אכיפת החוק** – כיום מתנחלים אלימים נהנים מחסינות כמעט מלאה, ללא מעצרים וללא העמדה לדין. חשוב לציין שגם אם לא מפנים את המאחזים הללו ניתן להקטין באופן משמעותי את האלימות על ידי אכיפת החוק, מעצר והעמדה לדין של מתנחלים אלימים, שרבים מהם ידועים ומוכרים.
3. **צעדי משמעת והשעיה של חיילים אלימים** – במקרים שבהם מתברר כי חיילים בסדיר או במילואים מעורבים במעשה או במחדל באלימות, יש לוודא כי הם מורחקים מהגזרה ומנשק. אם בתנאי המלחמה אין מנוס מגיוס מתנחלים לאבטחת ההתנחלויות, יש לוודא שמתנחלים אלימים לא יקבלו נשק ומדים ולא יגויסו למילואים באזור.

מוקדי אלימות ומקורן המשוער בגדה המערבית

סיכום

המלחמה בעזה יצרה מצב חדש שבו מערכת הביטחון נעזרת יותר ויותר במתנחלים במסגרת הפעילות המבצעית והופכת יותר ויותר תלויה במתנחלים. מתנחלים אידיאולוגיים ואלימים מנצלים את המלחמה כדי לרתום את הצבא למטרות אידיאולוגיות של גירוש ופגיעה בפלסטינים ואף לטרפד פעילות מבצעית של צה"ל. מצב זה של טשטוש הגבולות בין הצבא לבין האזרחים, שהיה תמיד בעיה קשה במערך השליטה הישראלי בשטחים, עלול לדרדר את המצב להיווצרות חזית לחימה שלישית בגדה המערבית.

בינתיים בחסות המלחמה מצליח קומץ מתנחלים להעמיק את השליטה בשטחי C, לדחוק פלסטינים ולהעמיק את האפרטהייד ואת הפגיעה בפלסטינים בגדה המערבית. החלטה נחושה של המערכת הפוליטית לפנות מאחזים מייצרי אלימות כדי שלא יפריעו לבטחון במזמן מלחמה, יכולה למנוע הרבה מהתקיפות. התחלה של אכיפת החוק כלפי מתנחלים אלימים יכולה לרסן אותם ואף להרתיע אחרים. הימנעות מגיוס למילואים של מתנחלים אלימים, והרחקה מידית של חיילי מילואים שמשתתפים או מאפשרים אלימות הם צעדים מתבקשים ומתחייבים, שאינם דורשים החלטה מדינית.

בהתאם לחובה שנקבעה בחקיקה שיזמה ממשלת ישראל במסגרת מאבקה נגד ארגונים המבקרים את מדיניותה בשטחים הכבושים, ארגון שלום עכשיו מציין שבשנה זו הגיע עיקר מימונו ממדינות ידידות של ישראל בעולם. פרטיהן מופיעים באתר האינטרנט של רשם העמותות